

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKACISI OLIY VA ЎRTA MAHSUS TABLIM
VAZIRLIGI**

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО СПЕЦИАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ RESPUBLIKI UZBEKISTAN**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

**ЎЗБЕКИСТОНДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА
МЕНЕЖМЕНТ ВА КОРПОРАТИВ БОШҚАРУВНИНГ АҲАМИЯТИ**

халқаро илмий-амалий конференцияси маъруза тезислари тўплами

**Ўзбекистон, Тошкент ш.,
2020 йил 20 май**

*и.ф.д. проф.Р.И.Нуримбетов ,
PhD. доц. Т. А.Хасанов
ДБА,*

ЎЗБЕКИСТОНДА УЙ-ЖОЙ КОММУНАЛ ХЎЖАЛИГИ БОШҚАРУВИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда рўй бераётган иқтисодий ўзгаришлар мамлакатнинг ижтимоий тараққиётга оид кўрсатмаларни сезиларли даражада ўзгартирмоқда. Хусусан, ижтимоий-иқтисодий ислохотлар шароитида уй-жой коммунал хўжалигини бошқариш тизимини такомиллаштиришнинг аҳамияти ошиб бормоқда. Уй-жой коммунал соҳасида олиб борилган ислохотлар ва эришилган натижалар ҳам, ўз навбатида, мамлакатимиз аҳолисининг ижтимоий турмуш даражаси яхшиланганлигини баҳолашга имкон берадиган асосий кўрсаткичлардан биридир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йилнинг 7 февридаги ПФ-4947-сонли Фармони билан тасдиқланган “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси”да ҳам “аҳолининг коммунал-маиший хизматлар билан таъминланиш даражасини ошириш, энг аввало, янги ичимлик суви тармоқларини қуриш, тежамкор ва самарали замонавий технологияларни босқичма-босқич жорий этиш орқали қишлоқ жойларда аҳолининг тоза ичимлик суви билан таъминлашни тубдан яхшилаш” масалаларига алоҳида эътибор қаратилиши мазкур соҳадаги муаммоларни кечиктирмасдан ҳал этишни кўзда тутди. Таъкидлаш жоизки, мамлакатда уй-жой коммунал соҳаси фаолиятининг назарий, амалий ҳамда иқтисодий жиҳатдан асосланган концепциясининг йўқлиги бугунги кунда мазкур соҳанинг самарали бошқарувини таъминлашга етарли даражада имкон бермайди. Ушбу масаланинг долзарблиги шундаки, уй-жой фондининг ёмонлашуви даражаси, уй-жой коммунал соҳасида катта қарздорликларнинг мавжудлиги, янги технологиялар бўйича ишламаслик, соҳадаги молиявий маблағлар сарфланишининг етарли даражада назорат қилинмаслиги, ўз навбатида, соҳа бошқарувида янги инновацион тизимни жорий этиш зарурятини туғдирмоқда.

Хусусан, жорий йилнинг 24 январдаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида 2020 йил ва кейинги йилларда иқтисодиёт соҳасида амалга ошириш зарур бўлган дастурий ва мақсадли вазифаларга тўхталиб, энг аввало, мамлакатимизда иқтисодий юксалишни таъминлаш учун барча қулайликларга эга бўлган замонавий инфратузилма барпо этиш ниҳоятда зарурлигини алоҳида таъкидлаб ўтди. Айнан бу борада кейинги 3 йилда йўл қурилишига – 9,8 трлн. сўм, сув тармоқларига – 4,6 трлн. сўм, электр тармоқларига – 18,2 трлн. сўм, табиий газ таъминотига – 1,2 трлн сўм маблағ ажратилмоқда (1-расм) ва бу маблағлар ушбу тармоқлар учун сўнгги 10 йилда сарфланган маблағлардан бир неча баробар кўпдир. Лекин, шунга қарамасдан, замонавий инфратузилма яратиш,

мавжуд тизимни модернизация қилиш учун бундан бир неча ўн баробар кўп маблағ талаб этилади.

1-расм. Кейинги 3 йилда замонавий инфратузилма барпо этиш учун ажратиладиган маблағ

Коммунал хизмат кўрсатиш соҳаси нафақат аҳолига хизмат кўрсатиш, балки иқтисодиётнинг бошқа соҳаларини ҳам ривожлантиришда муҳим ўрин эгаллайди. Давлатнинг иқтисодий салоҳиятини мустаҳкамлаш, аҳоли турмуш даражасини ошириш, биринчи навбатда коммунал хўжалиги соҳасига ички ва хорижий инвестицияларни йўналтириш ва жалб қилишга кўп жиҳатдан боғлиқдир. Шунинг учун ҳам мамлакатимизда коммунал соҳани ривожлантириш, сифатли хизмат кўрсатиш ва аҳоли турмуш даражасини янада яхшилаш мақсадида коммунал хизмат кўрсатиш корхоналарида завоначий бошқарув усуллари жорий этиш ва асосий воситаларни янгилаш учун инвестицияларни жалб қилиш устувор вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Бу йўналишлардаги ислохотларнинг ҳукукий асоси сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 18 апрелидаги “Уй-жой коммунал хизмат кўрсатиш тизимини бошқаришни янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5017-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 24 апрелидаги “2017-2021 йилларда кўп хонадонли уй-жой фондини сақлаш ва ундан фойдаланиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2922-сонли Қарори, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 январдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили»да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида»ги ПФ-5635-сонли Фармони, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 июлдаги “2018-2019 йилларда инвестициявий ва инфратузилмавий лойиҳаларни амалга оширишни жадаллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3878-сонли Қарорлари қабул қилинди ва уларда соҳалаги устувор вазифалар белгилаб берилди.

Уй-жой коммунал хўжалигини ривожлантиришда, аввало, мазкур соҳа иштирокчилари бўлган профессионал бошқарув компаниялари, ҳокимияти, уй-жой коммунал хизматларнинг сифатини назорат қилиш органлари, коммунал хизматларни етказиб берувчилар, манбаларни етказиб берувчи ташкилотлар, банклар, коммунал хизматларнинг истеъмолчилари бўлган турар-жой ва нотурар-жой эгаларининг бир-бирлари билан ўзаро муносабатлари ва

ҳамкорлиги муҳим аҳамият касб этади. Ўз навбатида, бугунги кунда мамлакатимизда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш жараёнида уларнинг ўзаро алоқалари ва ҳамкорлигига, бу орқали эса мазкур соҳа иштирокчилари ва давлатнинг иқтисодий ҳолатига ижобий ўрин тутади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида “2020 йил – Илм-маърифат ва рақамли иқтисодиёт йили” деб эълон қилинди. Давлатимизнинг рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йўлини танлаганлиги ахборот технологиялари соҳасида ва умуман, электрон ҳужжатлар айланмаси соҳасида янги йўналишларни очиб беради. “Рақамли технологиялар” томон бурилишга бутун жаҳон интернет тармоғи ва сифатли алоқанинг ривожланиши сабабчи бўлади.

Мамлакатимизда уй-жой коммунал хўжалиги соҳасида замонавий ахборот технологияларини ривожлантиришнинг ҳозирги тенденциясини таҳлил қилиш асосида уларнинг фаол ривожланиши ва мамлакатни рақамли иқтисодиётининг умумий муҳитига интеграциялашувига тўсқинлик қиладиган бир қатор муаммолар мавжуд. Таъкидлаш жоизки, уй-жой коммунал хўжалигида, бошқа соҳаларда ҳам учраётган камчиликлардан бири бўлган коррупциянинг асосий кушандаси рақамли иқтисодиётдир. Чунки, рақамлар ҳамма нарсани муҳрлайди, хотирада сақлайди, керак пайтда маълумотларни тез тақдим этади. Бундай шароитда бирон маълумотни яшириш, яширин битимлар тузиш, у ёки бу фаолият ҳақида тўлиқ ахборот бермасликнинг иложи йўқ. Маълумотлар кўплиги ва тизимлилиги қинғир ишларга йўл бермайди. Натижада коммунал хизматлар учун ажратилган маблағларни ноқонуний ўзлаштириш, самарасиз ва мақсадсиз сарфлаш, бажарилмаган ёки сохта бажарилган ишларни ошириб ёки яшириб кўрсатиш имкони қолмайди. Бу коммунал хўжалигида маблағлар оқимини ошишига, солиқлар ўз вақтида ва тўғри тўланишига, бюджет тақсимоти очик бўлишига, соҳага йўналтирилган маблағлар ўғирланмаслигига, коммунал хизматларнинг аҳоли турар-жойларида тўлиқ в сифатли амалга оширилишига ёрдам беради.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, мамлакатимизда ҳам уй-жой коммунал хўжалиги соҳасидаги ахборот ресурслари катта ҳажмдаги маълумотларни тўплаш, сақлаш ва қайта ишлаш операцияларини амалга оширади. Мазкур соҳанинг ахборот тизими, маълумотлар базаси ҳамда дастурий-техник воситалари уй-жой коммунал хизматлари бозорида содир бўлаётган жараёнларни автоматлаштиришга мўлжалланган. уй-жой коммунал хўжалигида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш бу соҳа субъектлари ўртасидаги муносабатлар, ўзига хос ахборот оқими ва соҳани рақамли трансформациялаш иштирокчилар олдида турган вазифаларнинг хилма-хиллиги, мураккаблиги ва муҳимлигини билдиради. Шундан келиб чиқиб, уй-жой коммунал соҳасида рақамли иқтисодиётни ривожлантириш маълумотларнинг такрорланишини бартараф этишг қоғоз ташувчиларни рақамли маълумотларга алмаштириш, маълумотларни бегона шахслар томонидан рухсатсиз фойдаланишдан ҳимоя қилиш, зарур маълумотларни ўз вақтида олиш ҳамда ортиқча харажатларни олдини олишга ёрдам беради.